

УДК 347.998.85

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.1.24>

А. Ю. Кожевников

адвокат

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ СПРАВИ НА РОЗГЛЯД ІНШОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ У РАЗІ ВИЯВЛЕННЯ НЕПРАВИЛЬНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Наукова стаття присвячена дослідженню та уточненню розуміння й порядку передачі адміністративної справи на розгляд іншого адміністративного суду у разі виявлення неправильної територіальної юрисдикції.

У статті констатується, що останні зміни до КАСУ спрямовані на усунення правових прогалин у регулюванні територіальної юрисдикції та забезпечення її відповідності сучасним викликам і потребам суспільства. Зокрема, йдеться про вдосконалення механізмів визначення підсудності у випадках, коли позивачі не мають зареєстрованого місця проживання в Україні, та уточнення умов для вибору адміністративного суду залежно від специфіки справи. Особлива увага приділяється випадкам виключної підсудності, визначеним статтею 27 КАСУ, які передбачають розгляд справ лише певними судами з урахуванням їхньої спеціалізації або територіального розташування. Такий підхід сприяє спеціалізації судів і підвищенню якості судочинства, зосереджуючи розгляд складних і специфічних справ у судах з відповідним досвідом і компетенцією.

Обґрунтовується позиція, що після встановлення неправильної юрисдикції суд, що розглядає справу, повинен винести ухвалу про передачу справи до належного суду. Процедура передачі адміністративної справи іншому суду регулюється процесуальним законодавством. В ухвалі мають бути зазначені підстави для передачі та конкретний суд, до якого передається справа. Зазначене регламентовано положеннями частини 1 статті 26 Кодексу адміністративного судочинства України, коли після відкриття провадження суд може виявити, що справа має бути розглянута іншим судом. Це можливо через неправильне визначення місця проживання відповідача, помилкове застосування правил територіальної підсудності або зміни обставин справи.

Робиться висновок, що процес передачі адміністративної справи до іншого суду, якщо виявлено неправильну територіальну юрисдикцію, включає кілька важливих етапів, які забезпечують дотримання правової процедури та гарантують, що справа буде розглянута компетентним судом. У статті були визначені дані етапи та розкрито їх процесуальний зміст.

Постановка проблеми. Реформа судової системи в Україні визнана однією з пріоритетних реформ, адже проблема довіри українського суспільства до адміністративного суду, уповноваженого розглядати публічно-правові спори, та правосуддя загалом стоїть надзвичайно гостро. Основним завданням судової реформи є гарантування здійснення відкритого, ефективного правосуддя в Україні, вільного доступу до нього, неупередженого і справедливого вирішення правових спорів на засадах верховенства права.

Одним з аспектів забезпечення ефективності судочинства є правильність визначення

територіальної юрисдикції адміністративних справ. Неправильне визначення територіальної юрисдикції може призвести до неефективного розгляду справ, затримок у вирішенні спорів, додаткових витрат для сторін та подальшого зниження рівня довіри до судової системи. Саме тому дослідження проблеми передачі адміністративної справи на розгляд іншого адміністративного суду у разі виявлення неправильної територіальної юрисдикції набуває додаткової актуальності.

Неправильне визначення територіальної юрисдикції може виникати з різних причин, включаючи помилки під час подання позову,

недостатнє знання сторонами або їхніми представниками норм процесуального права, а також неоднозначності в чинному законодавстві. У таких випадках, для забезпечення справедливості та ефективності судового процесу, необхідно передати справу до належного адміністративного суду. Однак, чинне законодавство та судова практика не завжди містять чіткі механізми та критерії для вирішення питання про передачу справи. Що може спричинити правову невизначеність, що ускладнює роботу судів та створює додаткові перешкоди для учасників судового процесу.

На теперішній час, коли ситуацію з дотримання прав людини, зокрема, в контексті спорів з суб'єктами владних повноважень, залишається складною з огляду на триваючу російську агресію проти нашої держави, дослідження особливостей передачі адміністративної справи на розгляд іншого адміністративного суду у разі виявлення неправильної територіальної юрисдикції є необхідним для вдосконалення судової системи України та підвищення довіри суспільства до правосуддя. Аналіз чинного законодавства, виявлення проблемних аспектів та розробка рекомендацій щодо їх вирішення сприятимуть покращенню процесуального законодавства та практики його застосування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика визначення підсудності, зокрема територіальної, в публічно-правових спорах, як складовий елемент розуміння та вивчення широкого явища адміністративного судочинства частково ставали предметом вивчення у працях таких вчених адміністративістів, як О. М. Бандурка, В. М. Бевзенко, Ю. П. Битяк, Е. Ф. Демський, С. В. Ківалов, В. К. Колпаков, І. Б. Коліушко, В. П. Кононець, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, Р. О. Куйбіда, Т. П. Мінка, Р. В. Миرونюк, Р. С. Мельник, О. М. Пасенюк, Ю. С. Педько, О. П. Рябченко, М. І. Смокович, М. М. Тищенко та інші. Водночас дослідження особливостей та порядку передачі адміністративної справи на розгляд іншого адміністративного суду у разі виявлення неправильної територіальної юрисдикції під час дії правового режиму воєнного стану залишається недослідженим.

Метою цієї статті є дослідження та уточнення розуміння й порядку передачі адміністративної справи на розгляд іншого адміністративного суду у разі виявлення неправильної територіальної юрисдикції.

Виклад основного матеріалу. Важливим аспектом адміністративного судочинства є дотримання правил територіальної юрисдикції. Від правильного визначення суду, компетентного розглядати справу, залежить не лише ефективність судового процесу, але й забезпечення прав та інтересів сторін. Однак, інколи вже після відкриття провадження виявляється, що справа належить до юрисдикції іншого адміністративного суду. У таких випадках суд повинен передати справу до належного суду для подальшого розгляду.

Територіальна юрисдикція визначає компетенцію судів щодо розгляду і вирішення адміністративних справ залежно від території, на яку поширюються їхні повноваження. Це дозволяє в правильний спосіб визначити суди, які мають право розглядати певні справи в першій інстанції [1, с. 12–17].

Таким чином, територіальна підсудність встановлює зв'язок між справами і судами за критерієм місця розгляду справи, тобто визначає, який адміністративний суд може розглянути конкретну адміністративну справу в першій інстанції. Основна функція територіальної підсудності полягає в розмежуванні компетенції адміністративних судів одного рівня залежно від місця розгляду адміністративних справ.

Територіальна підсудність адміністративних справ регулюється статтею 25 Кодексу адміністративного судочинства України (КАСУ), де зазначено, що підсудність справ визначається за вибором позивача. Відповідно до цієї статті, позови щодо оскарження індивідуальних актів, а також дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень, які стосуються конкретної фізичної або юридичної особи (їхніх об'єднань), пред'являються за вибором позивача до адміністративного суду:

- за місцем проживання позивача (стосовно якого прийняті оскаржувані індивідуальні акти або вчинені дії чи допущено бездіяльність з боку суб'єктів владних повноважень);

- за місцезнаходженням відповідача, за винятком випадків, визначених КАСУ (наприклад, адміністративні справи з виключною підсудністю за статтею 27 КАСУ). За таким принципом здійснюється вирішення відповідних адміністративних справ [2].

Стаття 25 КАСУ також передбачає, що місце проживання (перебування, знаходження) позивача має бути зареєстроване в установленому законом порядку. Якщо позивач не має місця проживання (перебування) в Україні (наприклад,

іноземець), справу розглядає адміністративний суд за місцезнаходженням відповідача [3].

У випадку невизначеності територіальної підсудності адміністративної справи відповідно до КАСУ, така справа розглядається адміністративним судом за вибором позивача (частина 2 статті 25 КАСУ), з дотриманням правил предметної та інстанційної юрисдикції.

Цей підхід дозволяє забезпечити ефективний і справедливий розгляд адміністративних справ, враховуючи як інтереси позивача, так і вимоги до територіальної юрисдикції. Важливо зазначити, що територіальна юрисдикція є ключовим аспектом у забезпеченні доступу до правосуддя, оскільки визначення місця розгляду справи може впливати на швидкість і зручність процесу для всіх учасників.

Крім того, останні зміни до КАСУ спрямовані на усунення прогалин у правовому регулюванні територіальної юрисдикції та забезпечення її відповідності сучасним викликам і потребам суспільства. Це включає вдосконалення механізмів визначення підсудності у випадках, коли позивачі не мають зареєстрованого місця проживання в Україні, а також уточнення умов для вибору адміністративного суду в залежності від специфіки справи [4, с. 161–170].

Водночас, особлива увага приділяється випадкам виключної підсудності, визначених статтею 27 КАСУ. Це, зокрема, стосується справ, які мають розглядатися лише певними судами, враховуючи їхню спеціалізацію або територіальне розташування. Такий підхід сприяє спеціалізації судів і підвищенню якості судочинства, оскільки дозволяє зосередити розгляд складних і специфічних справ у судах, які мають відповідний досвід і компетенцію.

Таким чином, реформування територіальної юрисдикції адміністративних судів України на основі останніх змін до КАСУ є важливим кроком до підвищення ефективності адміністративного судочинства, покращення доступу до правосуддя та забезпечення належного розгляду адміністративних справ. Це сприяє зміцненню довіри громадян до судової системи та забезпечує дотримання принципу верховенства права.

Відповідно до частини 1 статті 26 Кодексу адміністративного судочинства України, позов проти фізичної особи подається до суду за місцем її офіційної реєстрації. Це вимагає зазначення інформації про реєстрацію фізичної особи, як визначено в абзаці 11 статті 2 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні». Згідно

з положеннями згаданого закону, реєстрація включає внесення даних до реєстру територіальної громади та документів, які містять інформацію про місце проживання або перебування особи із зазначенням адреси житла або місця перебування, з подальшим внесенням цієї інформації до Єдиного державного демографічного реєстру відповідно до правил, встановлених Кабінетом Міністрів України [5].

Якщо позов подається проти юридичної особи, він подається до адміністративного суду за місцезнаходженням відповідача, згідно з даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

Цей підхід до визначення підсудності забезпечує чіткість і передбачуваність у визначенні компетентного суду для розгляду адміністративних справ, що є важливим для забезпечення правової визначеності та доступу до правосуддя. Зазначені правила покликані сприяти тому, щоб сторони адміністративного процесу краще орієнтувалися в процедурі подання позовів та планували свої дії відповідно до встановлених законодавством вимог.

У випадках, коли виникають спори щодо місця проживання або перебування фізичних осіб, важливою є наявність точної та актуальної інформації в реєстрах, що уможливорює правильне визначення підсудності. Це особливо актуально для осіб, які часто змінюють місце проживання або перебування, таких як студенти, трудові мігранти або іноземні громадяни.

Крім того, законодавче врегулювання територіальної підсудності сприяє уникненню конфліктів юрисдикцій і дозволяє судовій системі ефективніше розподіляти справи між судами, запобігаючи перевантаженню окремих судових органів [6, с. 66–75]. Це, в свою чергу, сприяє більш швидкому та якісному розгляду справ, що є важливим чинником для забезпечення ефективного правосуддя.

Для юридичних осіб правила підсудності, засновані на місцезнаходженні, також мають значний вплив. Вони допомагають визначити, який суд компетентний розглядати справу, забезпечуючи при цьому об'єктивний і неупереджений підхід до вирішення адміністративних спорів.

Таким чином, положення частини 1 статті 26 КАСУ та відповідних нормативних актів створюють основу для чіткої і прозорої системи визначення територіальної підсудності адміністративних справ, що є ключовим для забезпечення

правової стабільності та ефективного функціонування судової системи України.

Згідно положень, закріплених статтею 29 Кодексу адміністративного судочинства, суд передає адміністративну справу на розгляд іншого адміністративного суду, якщо:

1) до початку розгляду справи по суті задоволено клопотання відповідача, зареєстроване у встановленому законом порядку, місце проживання (перебування) якого раніше не було відоме, про передачу справи за місцем його проживання (перебування);

2) при відкритті провадження у справі суд встановить, що справа належить до територіальної юрисдикції (підсудності) іншого суду;

3) після відкриття провадження у справі суд встановить, що справа належить до територіальної юрисдикції (підсудності) іншого суду;

4) після задоволення відводів (самовідводів) чи в інших випадках неможливо утворити новий склад суду для розгляду справи;

5) ліквідовано або з визначених законом підстав припинено роботу адміністративного суду, який розглядав справу;

6) однією із сторін у справі є суд, в якому розглядається справа, або суддя цього суду;

7) справа підлягає розгляду як зразкова у порядку [7].

Як впливає з вищезазначеної статті, встановлення, що певна справа належить до територіальної юрисдикції (підсудності) іншого суду є підставою для передання адміністративної справи на розгляд іншого адміністративного суду.

Згідно з частиною 1 статті 26 Кодексу адміністративного судочинства України (КАСУ), суд після відкриття провадження може встановити, що справа підлягає розгляду іншим судом. Це може статися через помилкове визначення місця проживання відповідача, помилкове застосування правил територіальної підсудності або зміни обставин справи.

Процедура передачі адміністративної справи на розгляд іншого суду регламентована процесуальним законодавством. Після виявлення неправильної юрисдикції, суд, що розглядає справу, повинен винести ухвалу про передачу справи до належного суду. У цій ухвалі мають бути зазначені підстави для передачі та конкретний суд, до якого передається справа.

На підставі проведеного аналізу чинного адміністративно-процесуального законодавства, можемо визначити етапи передачі справи на розгляд іншого адміністративного суду

у зв'язку з виявленням неправильної територіальної підсудності. Таким чином, передача справи включає наступні етапи:

1. Виявлення неправильної юрисдикції: Суд аналізує матеріали справи і встановлює, що справа підлягає розгляду іншим судом.

– Аналіз матеріалів справи:

Після відкриття провадження у справі суд починає детальне вивчення поданих матеріалів. Суддя перевіряє документи, докази, позовні заяви та інші надані дані, щоб оцінити відповідність правил територіальної підсудності.

– Встановлення фактичних обставин:

Суддя встановлює фактичні обставини справи, зокрема місце проживання чи місцезнаходження сторін, місце вчинення адміністративного правопорушення або інші обставини, які впливають на територіальну юрисдикцію.

– Виявлення помилок:

Якщо під час аналізу матеріалів виявляється, що справа повинна бути розглянута іншим судом відповідно до встановлених правил територіальної юрисдикції (наприклад, виявлено неправильне місце проживання відповідача), суд приймає рішення про необхідність передачі справи.

2. Ухвалення рішення про передачу: Суд виносить ухвалу, в якій зазначає причини передачі та суд, до якого слід передати справу.

– Підготовка ухвали:

Суддя готує текст ухвали, в якій детально викладає підстави для передачі справи. Ухвала повинна містити аргументацію щодо неправильної юрисдикції та посилання на відповідні норми КАСУ.

– Зазначення причини передачі:

В ухвалі зазначаються конкретні причини передачі справи, такі як помилкове визначення місця проживання відповідача, невідповідність юрисдикції суду або інші підстави, які обґрунтують передачу.

– Визначення належного суду:

Ухвала містить інформацію про суд, до якого справа повинна бути передана. Це може бути суд за місцем проживання відповідача, за місцезнаходженням юридичної особи або інший компетентний суд згідно з правилами підсудності.

3. Направлення матеріалів справи: Всі матеріали справи, разом з ухвалою, направляються до належного суду.

– Підготовка матеріалів справи:

Секретар суду готує всі матеріали справи до передачі. Це включає копії позовної заяви,

додаткових документів, доказів та інші матеріали, що мають значення для розгляду справи.

– Додавання ухвали:

До матеріалів справи додається ухвала суду про передачу справи. Ухвала повинна бути належним чином оформлена і підписана суддею.

– Направлення справи до іншого суду:

Матеріали справи разом з ухвалою надсилаються до належного суду. Це може відбуватися шляхом кур'єрської доставки або поштовим відправленням із забезпеченням належного збереження документів.

– Інформування сторін:

Суд повідомляє сторони про передачу справи. Це може бути зроблено шляхом надсилання копії ухвали сторонам процесу або іншими доступними засобами зв'язку.

4. Завершення процесу передачі

– Підтвердження отримання матеріалів:

Належний суд підтверджує отримання матеріалів справи та ухвали про передачу. Після цього суд розпочинає підготовку до розгляду справи відповідно до своєї юрисдикції.

– Призначення дати розгляду:

Належний суд призначає дату розгляду справи, про що повідомляються всі сторони процесу. Після цього судовий процес продовжується у звичайному порядку відповідно до норм КАСУ.

Передача справи до іншого суду має важливі правові наслідки. По-перше, це забезпечує дотримання правил юрисдикції та підсудності, що є важливим для законності судового процесу. По-друге, передача справи дозволяє уникнути подальших юридичних колізій та забезпечує правильне застосування матеріального і процесуального права.

Крім того, передача справи до належного суду гарантує, що справу розглядатиме компетентний суддя, який має відповідну кваліфікацію та досвід [8, с. 142–147]. Це підвищує якість судового розгляду та забезпечує об'єктивність і неупередженість судового рішення.

Висновки. Передача адміністративної справи на розгляд іншого адміністративного суду у разі виявлення неправильної територіальної юрисдикції є важливим механізмом для забезпечення законності та ефективності судового процесу. Вона гарантує, що справа буде

розглянута компетентним судом, що сприяє дотриманню прав та інтересів сторін. Дотримання правил юрисдикції та підсудності є основою справедливого і неупередженого правосуддя, що є ключовим принципом правової держави.

Процес передачі адміністративної справи до іншого суду, якщо виявлено неправильну територіальну юрисдикцію, включає кілька важливих етапів, які забезпечують дотримання правової процедури та гарантують, що справа буде розглянута компетентним судом. Це сприяє забезпеченню справедливості, правової визначеності та ефективності судового процесу.

Список використаних джерел:

1. Кононець В. П. Аналіз суддівської практики щодо застосування технічних приладів та технічних засобів органами поліції в рамках адміністративних проваджень. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2018. № 1. С. 12–17.
2. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / О. М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О. Н. Панченко, В. Б. Авер'янов [та ін.]; за заг. ред. О. М. Пасенюка. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 704 с.
3. Цвіркун Ю. І. Характеристика суб'єктів адміністративного процесу у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності колегіальних суб'єктів публічної адміністрації. *Право і суспільство*. 2019. № 1. С. 98–106.
4. Кононець В. П. Підходи до розуміння адміністративно-правового механізму забезпечення примусового виконання судових рішень. *Юридична наука*. 2020. № 2. С. 161–170.
5. Сквірський І. О. Громадський контроль у публічному управлінні теоретико-правові та праксеологічні аспекти : дис. ... докт. юрид. наук 12.00.07. Запоріжжя. 2013. 417 с.
6. Ярошенко А. С., Костенко О. М. Визнання судом недійсними фіктивних договорів дарування, укладених з метою приховання майна боржника: проблеми формування єдиної правозастосовної практики. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 148. С. 66–75.
7. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2747-15>
8. Kononets V. P. Practice of application by administrative courts of legislation in cases of appeals of decisions, actions or inaction of state executor. *KELM*. 2020. № 6. С. 142–147.

A. Yu. Kozhevnykov. FEATURES OF TRANSFERRING AN ADMINISTRATIVE CASE TO ANOTHER ADMINISTRATIVE COURT IN CASE OF DETECTION OF INCORRECT TERRITORIAL JURISDICTION

The scientific article is devoted to the study and clarification of the understanding and procedure for transferring an administrative case to another administrative court in case of detection of incorrect territorial jurisdiction.

The article states that the latest changes to the cash register are aimed at eliminating legal gaps in the regulation of territorial jurisdiction and ensuring its compliance with modern challenges and needs of society. In particular, we are talking about improving the mechanisms for determining jurisdiction in cases where plaintiffs do not have a registered place of residence in Ukraine, and clarifying the conditions for choosing an administrative court depending on the specifics of the case. Special attention is paid to cases of exclusive jurisdiction defined in Article 27 of the Code of administrative procedure, which provide for the consideration of cases only by certain courts, taking into account their specialization or territorial location. This approach promotes the specialization of courts and improves the quality of legal proceedings, concentrating the consideration of complex and specific cases in courts with appropriate experience and competence.

The position is justified that after establishing the wrong jurisdiction, the court considering the case must issue a ruling on the transfer of the case to the proper court. The procedure for transferring an administrative case to another court is regulated by procedural legislation. The decision must indicate the grounds for transfer and the specific court to which the case is transferred. This is regulated by the provisions of Part 1 of Article 26 of the Code of Administrative Procedure of Ukraine, when after the opening of proceedings, the court may find that the case should be considered by another court. This is possible due to incorrect determination of the defendant's place of residence, erroneous application of the rules of territorial jurisdiction, or changes in the circumstances of the case.

It is concluded that the process of transferring an administrative case to another court, if an incorrect territorial jurisdiction is found, includes several important steps that ensure compliance with the legal procedure and ensure that the case is considered by a competent court. The article defined these stages and revealed their procedural content.